

rej vest o Jezerškovi smrti prišla od povsem zanesljive strani, takorekoč od očividca, vendar smo izrazili le šibko nado, da se ta vest ne uresniči. Opirali smo to svojo nado na mnoga izkustva, ko celo sobojevniki na bojiščih smatrajo zadetega tovariša za mrtvega, a se pozneje izkazuje, da je obležal le v nezvesti. Ta nada nas je to pot prevarila. Sedaj ni nobene dva dvoma več: Egon Jezeršek je mrtev! Položil ga je v grob sovražni projekt. Že v oni vesti smo povedali, koliko izgubo pomenja Jezerškova smrt za tržaško Slovenstvo, posebno pa za naš kulturo in ustanovi, za naše narodnošolstvo in naše Sokolstvo, paralelno delujoči za isti smoter; za isti visoki smoter. Saj delujete obe za vzgojo naše mladine — v poštene, značajne sinove in hčere naroda! Videti je trebalo Egona Jezerška na delu; s kakim žarom, kako vnemo, kako neumornostjo je deloval za ideale in smotre, ki jim je posvetil svoje mlado življenje. Zlasti za Sokolstvo v okrožju svetojakobškem pomenja njegova smrt udarec, ki ga ne bo lahko preboleli; odprla se je vrzel, ki jo bo težko izpolniti. Uverjeni smo, da ta vest izzove pravo konsternacijo, najglobljo žalost, med našimi poštenimi Svetojakobčani. Ni ga več!... To je težka, pretresljiva resnica. S kruto roko posega vojna furija ravno v naše vodilne sokolske kroge. Ali so padli ali so po veliki večini ali ranjeni, ali odlikovani — nekateri ponovno. Prav tako, kakor da hoče smrtna kosa na bojišču z našo sokolsko krvjo pisati uničevalno obsodbo nad infernalnimi obrekovalci in denuncianti! Tudi mrtvi Jezeršek je tem bolj — živa priča o krivici, ki se je delala, priča za opravičenost vprašanja, ki so je stavili v zbornici poslanci Korošec, Ravnihar in Rybář zaradi te krivice, ki so jo delali našemu Sokolstvu brezvestni sovražniki in... vlada. Bo li hotela ta poslednja slednjica revidirati svoje naziranje o Sokolstvu in svoje postopanje nasproti tej naši organizaciji? In popraviti tudi storjeno krivico? Kakor hoče! Mi bomo tudi odslej vključili njej čuvali, branili in negovali svoje Sokolstvo kakor zenico v svojem očesu. To obljubo in prisego smo dolžni pokojnemu Jezeršku, vedoč, da se s tem najprimerneje oddolžimo pokojniku in najlepše proslavimo njegov spomin. Rodovini njegovi, našim šolskim zavodom, njihovem učiteljskemu zboru in našemu Sokolstvu izrekamo iz globine duše svoje sožalje. Blagi Egon! Kratko je bilo tvoje življenje in vendar bogato na poštenem delu, kakor si bil blag in pošten tudi Ti na tem delu! V prezgodnji grob Ti kličemo naš sokolski: Na zdar!

Načrt preustrojitve našega šolstva.

VI.

Moje misli o preustrojitvi našega šolstva so sledeče:

1. Naš načrt naj obsega splošno ljudsko izobrazbo z narodno vzgojo.

Podrobneje ga bo izgotoviti potem, ko bomo na jasnem glede dosege jugoslovanskega v deklaraciji zasnovanega političnega cilja.

Sedaj samo tole: Narodni in vzgojni sploh morajo biti odmerjene posebne učne ure. Sedanja šola je preveč učilnica in premalo vzgojevalnica.

Drugi deželni jezik se ne sme gojiti na račun materinščine kot doslej (posebno na Kranjskem).

Praksa mi je vcepila prepričanje, da je po sedanjem šolskem ustroju trirazrednica, kjer se na Kranjskem še ne poučuje nemščina, večjega blagoslova za ljudstvo kot pa štiri- ali petrazrednica.

Vsaj po vseh šolah na deželi bi moral biti uveden nerazdeljeni popoldanski pouk in drugi deželni jezik naj dobi svoje mesto šole po dokončanih učnih urah, predpisanih v normalnih učnih načrtih. — Učiti pa bi se moral na vseh šolah, kjer starši to žele. Izključeni naj bi bili otroci, ki nimajo za jezikovni pouk nikake nadarjenosti. Koliko brezuspešnega truda stane v tem oziru marsikaterega učitelja in učenca.

2. Šolska obveznost ostani kakor je zahteva dosedanja šolski zakon, neizpremenjena. Le v toliko naj se predružači, da bi bili otroci po mestih in onih krajih, kjer se ne uporabljajo za kmetijske dela, dolžni obiskovati vsakdanjo šolo osem let; na šolah, kjer imajo kmetijski otroci večino, pa le šest let; a zato pa bi le-ti morali obiskovati še dveletni nadaljevalni tečaj, ki bi moral obsegati vsaj tretjino več ur, kot dosedanje ponavljavne šole po nekaterih deželah.

(Osemletne obveznosti obiskovanja vsakdanje šole za kmetijske otroke naši politični voditelji vsaj mnogo let po vojni ne bodo dovolili).

Obiskovalci nadaljevalnih tečajev naj bi dobili precej jasen vpogled o ustroju države, zlasti pa o oblastih, s katerimi bodo v življenju prišli največkrat v stik, in znani naj bi jim bili osnovni nauki — z vidika prakse — raznih panog kmetijstva. Tudi nauk o higijeni, alkoholnem gibanju in nalezljivih boleznih bi ne smel manjkati.

Kot učitelji teh tečajev bi smele nastopati samo starejše učne osebe, ki so obiskovale tozadevni učni tečaj. Pouk naj bi bil posebej nagraden. In ker so ti nauki tem sprejemljivejši, čim starejši so otroci, je vsega vpoštevanja vredno mnenje tovariša Pahorja, naj bi trajala učna doba od 8.—14. leta (za vsakdanjo šolo), od 14.—16. leta posebej pa za ta tečaj.

3. Redna predavanja naj se vrše po posebnih, nalašč v to nastavljenih strokovno izvežbanih učiteljih vsaj po enkrat na mesec v vsaki šoli in sicer po deželi od oktobra do aprila, ostali čas po ostalih krajih.

Predavanja naj bi bila nekako nadaljevanje in poglobljanje učne snovi v nadaljevalnih tečajih.

Tudi bi morala biti obvezna za vse nad 18letne mladeniče — prihodnje gospodarje.

Z dvema takima učiteljema v vsakem okraju bi se ljudska izobrazba lahko jako povzdignila.

4. Za vsakih 50.000 prebivalcev naj se ustanovi po ena štirirazredna meščanska šola. Vanjo bi smeli stopiti otroci po šestletnem obiskovanju ljudske šole. Šole naj bi bile strokovne ter odgovarjale individualnim potrebam dotičnega okraja, z njih naj bi se rekrutiral srednji stan.

5. Skrbeti bi bilo za to, da bi bilo vsakemu večjemu talentu, naj bi bil tudi najrevnejših staršev, omogočeno obiskovanje srednje in visoke šole. Tu tiči velik nedostatek v dosedanjem šolskem ustroju. Na predlog šolskih vodstev naj bi se em talentom podeljevale deželne, državne ali kakršnekoli ustanove.

6. Učiteljska naj se razširijo na šest stnikov; na njih naj se nastavijo najboljše učne moči, ki naj bi imele posebno posebno doklado, ki naj bi dajale priložnostnemu učiteljsstvu 100% višjo nadobrazbo nego dosedaj.

Fr. Štefančič.

Enotna šola.

IV.

Enotna šola po svoji vzgojni zahtevi, diferencirana po kulturni in gospodarski potrebi — to mi je bilo vodilo, ko sem narejal maksimalni načrt za naše šolstvo. Poudarjam: maksimalni, zakaj brez tega pristavka se kdo pomilovalno namerje meni idealistu, ki nastavlja teorije za preosnovo, ko nimamo marsikje niti kaj preosnavljati. A mnenja sem, da so maksimalni načrti mogoči le na podlagi maksimalnih, da pa morejo razvojni potek dejse jasno pokazati edinole ti. Sicer pa: Ali mora biti novo poslopje, ki ga hočemo graditi, prav tako ozko in tesno kakor je staro, ki ga zapuščamo?

Priobčeni načrt obsega le ustroj šolstva kot mal donesek za razgovor o splošnem načrtu preustrojitve našega šolstva.

A. Načelo: Narodna šola.

B. Ustroj.

I. Štiriletna splošna ljudska šola (nižja stopnja od 6.—9. leta).

II. Štiriletna splošna ljudska šola (višja stopnja od 10.—14. leta):

a) za manj nadarjene v smislu današnjih štirih višjih stopinj osemrazrednice; posebnim poudarkom stvarnoformalne strani pouka;

b) za nadarjene v smislu današnjih neščanskih šol, kjer nastopa poleg stvarnoformalne strani pouka pouk v realni ali strokovi.

III. Strokovni nastavek na II., obvezen za vse učence, ki se ne odločijo za znanstveni nastavek pod V:

a) obče nadaljevalne (kmetijske (za leklice gospodinske), obrtne, trgovske, strokovne šole, v katerih se poleg strokovnega pouka polaga važnost tudi na naljevanje splošne izobraženosti. Pri obisku teh nadaljevalnih šol se učenci strokovno vežbajo praktično doma, pri roko lecu, obrtniku, trgovcu. To šolo pohajajo si učenci po dovršitvi II. a), lahko pa stopajo vanjo tudi oni, ki so dovršili II. b) in se hočejo takoj posvetiti praktičnemu življenju; drugače je tem odmerjen oddelek.

b) nadaljevalne (kmetijske..., umetniške) strokovne šole, v katerih se polaga posebna važnost pouka na stroko. Vanj vstopajo lahko tudi učenci iz II. a), če se se pozneje izkazali v razvoju ter so obiskovali vsaj 4. razred šole II. b). Prestop iz III. a) v III. b) ni omejen.

IV. Strokovni nastavek za III. b): višje (kmetijske...) strokovne šole.

V. Znanstveni nastavek na II.:

Obisk srednjih šol je šestleten, vstop vanje omogočen po učiteljevi presoji učenčevih zmožnosti (za dečke in deklice) iz II. a) in II. b)

Ustroj srednje šole je:

a) triletna skupna realna gimnazija (nižja skupina);

b) višja skupina deli učence po zmožnostih in nagnenju:

a) v humanistično skupino,

b) v realno skupino,

c) v pedagoško skupino,¹⁾ ki je namenjena znanstveni in strokovni izobrazbi učiteljev šol I.—III.

VI. Visoke šole:

a) vse današnje fakultete (znanstvene in strokovne);

b) posebni dveletni pedagoški oddelek, neobvezen za nadaljno znanstveno in strokovno izobrazbo absolventov V. b, 8 in sicer:

eno leto v svrhu poglobitve znanstvene psihologije in vzgojeslovja (posebna predmeta; poizkusna psihologija in pedagogike);

eno leto je, določeno praktičnim vajam.

Ta oddelek visoke šole je namenjen neobvezno učiteljskim kandidatom za II., obvezen učiteljskim kandidatom za III.

Nadaljni izobrazbi učiteljem šol I. in II. služijo posebni brezplačni vsučiljski tečaji na tem pedagoškem oddelku, katerih obisk se zmožnejšim učiteljem olahkoča s posebnimi subvencijami.

Dejal sem že, da je ta načrt šolskega stroja priobčen kot maksimalen, o njegovi izvršitvi naj sodijo činitelji, ki so prvi poklicani skrbeti za narodov dobrobit, t. j. narodova zakonodajna konstitucija. A bodisi načrt maksimalen ali minimalen, za stroj našega šolstva morajo biti merodajna načela, ki sem jih priobčil na drugem mestu v tem listu. Zlasti enotna narodna vzgoja v šoli je po tem nacemu izvedljiva, zvedljiv pa tudi načrt pouka, zakaj našemu narodnemu šolstvu ne nalaga težko socialna razoranost, kakor je to pri velikih narodih. Saj nam je socialno-politično razločevati le agrarce, industrijalce in nestno ozračje, ki pa se ne ločijo strogo, ker nimamo ne veleagrarcev, ne veleindustrijev in ne velikomeščanov. To nam ne povzroča razrednih bojev (v velikem obsegu) in nam ustvarja lažjo narodno enotnost v posameznostih kakor tudi v celotnosti.

Pavel Fleré.

Nam storjene krivice priznavajo in — obsojajo.

V prilogi k skupni številki 11. in 12. letošnjega letnika lista »Vzajemnost«, glavnemu slovenskega duhovščine, beremo te-le besede: »Ali more kdo odobravati, da so pri učiteljskih podporah Slovence ločili katoliške od nekatoliških, nemških pa razdelili vsem, naj je bil katoličan, liberal ali ateist. V dno duše nas mora biti ram, da je slovenska katoliška stranka nogla kaj tako nečuvnega zagrešiti.«

Susteršič in Lampe se pa navzlic in kljub temu ne ganeta, da bi popravila v nebo kričečo krivico, ki jo še vedno razdajata naprednemu učiteljsstvu.

Dalje beremo v istem listu: »Ali more odobravati, da nam je Susteršič obljubil za eno nemško gimnazijo vse druge slovenske, da smo pa nemško dobili, slovenskih pa še do danes ne?«

Razmere na ljubljanskih deških ljudskih šolah.

Vzgoja in pouk silno trpi ob vojnem asu na ljubljanskih ljudskih šolah. V prvem vojnem letu sploh ni bilo pouka, sedaj pa imajo že tretje šolsko leto vse štiri javne deške ljudske šole na razpolago samo eno šolsko poslopje, ono na Lečni, v vseh drugih poslopih so nameščene vojaške bolnišnice. Pouk se omejuje na glavne predmete, ker je imela vsaka šola le 12, letos 14 ur pouka na teden, in večina učiteljskih moči mora poučevati na dveh šolah. Pogosto so se oglašali starši, učitelji in šolske oblasti ter zahtevali, da naj se izroče šolska poslopja svojem namenu. Toda zaman. Po srečni

1) Praktični tozadevni korak je storil s tekočim šolskim letom kr. višji deški list v Zagreb, kjer so se ustanovili pedagoški letniki, (očen. 1. a 5. šol. leto) ter se kot lasten oddelek priključil višjim (6., 7. in 8.) šolskim letom višjega št. F.

ofenzivi na italijanski fronti so se preselile nekatere bolnišnice iz Ljubljane in vojaška oblast je izpraznila že pred enim mesecem poslopje II. mestne šole na Cojzovi cesti. Vsakdo bi mislil, da ukreenejo merodajni krogi vse potrebno, da se preseli šola čimprej v lastno poslopje in se razširi pouk in vsaj deloma vrši normalno. Komisija je res takoj po izpraznitvi pregledala poslopje in zaukazala potrebna popravila. A sedaj se za ta popravila nihče ne briga. Pač, dve šolski sobi, kamor so preselili dnevno zavetišče, so hitro posnažili, ker imajo interes nad tem, za druga popravila se ne zmenijo. Če so lahko posnažili dve sobi v dveh dneh, bi lahko priredili v enem mesecu tudi druge sobe za pouk. Mesec dni je poslopje že prazno in zaprto in bo tako ostalo še dolgo, če se bo vsa oblast izročala ljudem, ki gledajo samo na to, kako bi ustregli svoji politični stranki, ni jim pa mar za napredek našega šolstva. Ker se pouk preuredi in razširi, ne bodo mogli poučevati učitelji na dveh šolah, zato bo treba več suplentskih učnih moči. Tudi te so že imenovane, imajo dekrete ter so hotele 3. t. m. nastopiti svojo službo. Pa kaj še. Starejši učitelji, ki poučujejo na dveh šolah, poučujejo še dalje, mlajše moči pa še potikajo po razredih, nekatere poučujejo pod nadzorstvom razrednega učitelja, drugi hospitirajo, tretji imajo praktične vaje in nastope in motijo pouk, da se še te tako oščjo odmerjene ure ne morejo uspešno porabiti. Take so razmere na šolah, kjer gospodari nadzornik, ki je vse prej nego šolnik. Ali res ni močne roke, da bi napravila red!

Merituri vos salutant!

Pod tem naslovom je priobčil »Učiteljski Tovariš« v 24. številki z dne 30. novembra t. l. uvodnik, kjer slika veliko silo in bedo, ki vlada na nekaterih ljudskih in srednjih šolah zaradi pomanjkanja knjiva. Članek ne obsoja samo rtzmer, ki so zavladale v tem pogledu na Kranjskem, slične ali pa še ostreje pritožbe nam prihajajo iz drugih slovenskih pokrajin. Od merodajne strani se nam pa zdaj poroča, da je deželna vlada za Kranjsko rade volje in v prvi vrsti nakazala in poslala kurivo vsem šolam, ki so se pri njej zglašile zanj. Ako se pa šolsko vodstvo ni zglašilo, ne more dobiti premoga, ker vlada ne ve, kje je pomanjkanje. Toliko v pojasnilo omenjenega članka in v vednost in ravnanje šolskim vodstvom.

Iz naše organizacije. IZ ZAVEZE AVSTR. JUGOSLOVANSKEGA UČITELSTVA. Skupne zadeve.

Delegate je prijavilo »Učiteljsko društvo za Kranjski šolski okraj«.

Franc Luznar, nadučitelj na Primskem pri Kranju (glasom Zaveznih pravil); Ivan Jezeršek, nadučitelj v Križah pri Grčiču; Lovro Perko, nadučitelj v Poljanah nad Skofjo Loko.

Gornjegrajsko učiteljsko društvo. Josip Bizjak, nadučitelj v Bočni (glasom Zaveznih pravil); Josip Terčak, nadučitelj v Ksaveriju.

Nekatera društva so že tako otrpnila, da se ne zmenijo za noben poziv!

Zavedni člani, govorite resno besedo s svojimi predsedniki! Delajo naj ali pa odstopijo.

Vodstvo Zaveze. Za delegacijsko zborovanje je poslal tovariš Gangl še en predlog. Tudi o tem predlogu naj se delegati posvetujejo s svojimi tovariši. Glasi se:

III. Predlog glede na ustanovitev Narodnega sveta.

»Učiteljski Tovariš« je priobčil v svoji 13. številki z dne 29. junija t. l. uvodnik, kjer dokazuje nujno potrebo ustanovitve Narodnega sveta, ki bodi v vsakem pogledu našemu javnemu življenju in delovanju za vse naše ozemlje naša najvišja ustanova. Naše glasilo je utemeljilo ustanovitev našega Narodnega sveta posebno z ozirom na našo kulturo sploh in specialno z ozirom na naše šolstvo.

Tudi vse ostalo naše merodajno časopisje se je oglašilo z zahtevjo, da je ustanovitev Narodnega sveta za naš celotni narod živa potreba. Kakor smo ločeni po strankarskih naziranjih, vendar moramo priznati, da je na stotine vprašanj, ki se dvigajo preko strank in struj, ki so temveč velepomembna za ves narod tako v kulturnem, kakor v gospodarskem in političnem oziru. Če smo bili večkrat doslej v tem, da smo z neverjetno skropuloznostjo iskali in izumetničevali to, kar je naše moči cepilo, naše sile razkrajalo in naše vrste trgalo v medsebojnem pobijanju in v negaciji vsega, kar so eni ali drugi dobrega in lepega storili, mi-